

Sivistysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta (HE 245/2020 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut etäyhteydessä 12.1.2021:

- hallitusneuvos Kirsi Ruuhonen, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö
- neuvotteleva virkamies Merituuli Mähkä, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö
- hallitusneuvos Liisa Katajamäki, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö
- lakimies Mirka-Tuulia Kuoksa, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö
- lääkintöneuvos Anni-Riitta Virolainen-Julkunen, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö
- hallitusneuvos Hanna Kiiskinen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- hallitusneuvos Kirsti Kotaniemi, opetus- ja kulttuuriministeriö
- kulttuuriasiainneuvos Heidi Sulander, opetus- ja kulttuuriministeriö
- lakimies Minna Antila, Suomen Kuntaliitto
- toimitusjohtaja Veli-Matti Lamppu, Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE ry
- toiminnanjohtaja Tanja Risikko, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry
- toiminnanjohtaja Petri Lempinen, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry

Valiokunta on kuullut etäyhteydessä 13.1.2021

- toimitusjohtaja Mikko Salonen, Suomen Olympiakomitea
- johtaja Maria Sahlstedt, Tapahtumateollisuus ry
- pääsihteeri Kimmo Levä, Suomen museoliitto ry
- puheenjohtaja Kaisa Paavolainen, Suomen Teatterijärjestöjen Keskusliitto r.y.
- toiminnanjohtaja Helena Värri, Suomen Sinfoniaorkesterit ry
- toiminnanjohtaja Rauha Maarno, Suomen kirjastoseura ry
- pääsihteeri Hanna Kosonen, Forum Artis ry

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2020 vp

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- Opetushallitus
- Lapsiasiavaltuutetun toimisto
- Suomen Akatemia
- Taiteen edistämiskeskus
- Hyvinvointiala HALI ry
- Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry
- LiveFIN ry
- Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- Taiteen perusopetusliitto TPO ry
- Vapaa Sivistystyö ry
- Varhaiskasvatuksen Opettajien Liitto VOL
- Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf
- Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto – SAKKI ry
- Suomen Lukiolaisten Liitto
- Suomen Muusikkojen Liitto ry
- Suomen Näyttelijäliitto ry
- Suomen Opiskelija-Allianssi - OSKU ry
- Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry
- Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry
- Sivistystyönantajat ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän toimintakyvyn turvaamiseksi viimesijaisesta mahdollisuudesta alueellisesti tai valtakunnallisesti velvoittavasti muuttaa sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa. Esityksessä ehdotetaan myös säädettäväksi edellytyksistä, joita noudattamalla erilaisia palveluja voidaan koronavirusepidemian aikana tarjota asiakkaille ja toimintaan osallistuville sillä tavoin turvallisesti, että uusien tartuntojen leviämistä voidaan mahdollisimman tehokkaasti estää.

Esityksessä tarkoitetut eri velvoitteet ehdotetaan pääsääntöisesti ulotettavan kaikkeen elinkeino- ja muuhun järjestettyyn toimintaan, johon osallistuu ihmisiä. Ehdotettava sääntely koskee muun muassa yhdistysten piirissä järjestettyä toimintaa, kuten urheiluseurojen ja julkisten tilojen, kuten kuntien kirjastojen tai uimahallien, toimintaa sekä uskonnollisten yhdyskuntien toimintaa.

Viimesijaisena keinona esityksessä ehdotetaan, että kunta tai aluehallintovirasto voi sulkea asiakkaiden tai osallistujien käyttöön tarkoitetun elinkeino- tai muun toiminnan tilan määräajaksi. Mahdollisuus kieltää asiakkaiden tai osallistujien ottaminen tiettyyn tilaan voi ehdotuksen mukaan koskea ainoastaan toimintoja, joissa on erityinen mahdollisuus merkittävien tartuntaketjujen syntymiselle ottaen huomioon ihmisten fyysinen läheisyys ja yhtä aikaa paikalla olevien ihmisten määrä tai riski taudin leviämiselle tilojen pintojen välityksellä. Toimialat, joita tällainen

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2020 vp

päätös esityksen mukaan koskee, luetellaan laissa. Niitä ovat muun muassa teemapuistot sekä liikunta- ja urheilutilat.

Sivistysvaliokunta korostaa, että vaikka esityksessä ehdotetaan säädettäväksi kunnalle ja aluehallintovirastolle oikeus päättää toimista koronavirustaudin leviämisen estämiseksi myös opetuksessa ja varhaiskasvatuksessa (58 c §), niin esitys ei vaikuta lähi- ja etäopetusjärjestelyitä koskevaan päätöksentekoon perusopetuksessa. Eduskunta on hyväksynyt perusopetuslain (521/2020) väliaikaisen muutoksen poikkeuksellisista opetusjärjestelyistä, ja ne toteutetaan edelleen tartuntatautilain 58 §:n sekä mainitun perusopetuslain muutoksen nojalla.

Sivistysvaliokunta tarkastelee tässä lausunnossaan hallituksen esitystä oman toimialansa osalta.

Lakiehdotuksen pääasiallinen arviointi

Valtioneuvoston 6.5.2020 hyväksymän koronakriisin hallinnan hybridistrategian mukaan laajamittaisista rajoitustoimista siirrytään hallitusti aiempaa kohdennetumpiin toimenpiteisiin ja säädösten mukaiseen tehostettuun epidemian hallintaan. Tavoitteena on, että hybridistrategian avulla epidemiaa onnistutaan tehokkaasti hillitsemään siten, että se haittaa mahdollisimman vähän ihmisiä, yrityksiä, yhteiskuntaa ja perusoikeuksien toteutumista.

Sivistysvaliokunta pitää hallituksen hybridistrategiaa toteuttavaa esitystä kannatettavana, sillä sen avulla voidaan valiokunnan arvion mukaan lisätä alueellisia rajoituksia koskevien päätösten yhdenmukaisuutta ja toisaalta ottaa asianmukaisesti huomioon alueelliset ja paikalliset erot nykyistä paremmin. Saadun asiantuntijalausannon mukaan eri viranomaistahojen antamat valtakunnalliset tai alueelliset yleisötilaisuuksia koskevat suositukset ovat toteutuneet ennakoimattomasti sekä alueiden kulloisenkin epidemiatilanteen kannalta epäjohdonmukaisesti. Epidemian perustasolla olevalla alueella on voitu suositella yleisötilaisuuksien osalta tiukempia toimenpiteitä kuin alueilla, joilla epidemia on ollut kiihtymisvaiheessa. Alueellisesti ja paikallisesti viranomaiset ovat myös edellyttäneet tapahtumajärjestäjiltä toimenpiteitä, joille ei lausunnonantajan mukaan löydy perustaa voimassa olevasta lainsäädännöstä.

Sivistysvaliokunnan arvion mukaan lakiehdotukseen sisältyviä erilaisen toiminnan rajoittamista koskevia säännöksiä on vielä tarkasteltava ja täsmennettävä. Päätäminen oikeasuhtaisista rajoitustoimista, viime sijassa tilojen sulkemisesta, edellyttää valiokunnan mielestä vahvaa vuoropuhelua paikallisten ao. toimijoiden kanssa. Valiokunta esittää, että tartuntatautilakiin tulee lisätä viranomaisille velvoite käydä aito vuoropuhelu alan ja järjestävän tahon kanssa.

Valiokunta arvioi, että hybridistrategian toteuttamiseksi on siirryttävä aiempaa kohdennetumpiin toimenpiteisiin, joissa korostuu kentän tuntemus ja kattava vuoropuhelu eri vaihtoehtoisten ratkaisujen mahdollistamiseksi. Tämä edellyttää päätöksentekijöiltä asiantuntemusta ja valmiutta yhteistyöhön sekä ennen kaikkea riittäviä resursseja vaativan työn suorittamiseksi. Samalla kasvaa oikean ja riittävän tiedottamisen ja opastuksen merkitys. Valiokunta korostaa myös tehtyjen päätösten valvonnan toteuttamisen tärkeyttä.

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2020 vp

Sivistysvaliokunta korostaa, että terveysturvallisuus on kaikissa tilanteissa etusijalla, mutta huomauttaa myös, että erityisesti kulttuuriala ja liikunta laajasti ottaen ja lapsia ja nuoria koskevat toiminnot ovat kärsineet vakavasti pandemiarajoituksista. Valiokunta korostaakin, että erityisesti lasten ja nuorten harrastuksia koskevasta rajoitustoimista päätettäessä on syytä käyttää aivan erityistä harkintaa. Valiokunta käsittelee esitystä lasten ja nuorten kannalta jäljempänä tässä lausunnossa.

Sivistysvaliokunta arvioi, että kyseiset säännökset eivät mahdollista sitä vuoropuhelua ja harkintaa, jota hybridistrategian toteuttaminen aidosti vaatii. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että useilla toimialoilla, esimerkiksi museoissa ja kirjastoissa, on erityisjärjestelyin päästy hyvinkin turvalliseen toimintaan. Osallistujamääriä rajoittamalla on myös eri kulttuuritapahtumia, esimerkiksi konsertteja, voitu järjestää turvallisesti siten, että niiden yhteydessä ei ole levinnyt uusia tartuntoja. Hallituksen esityksessään kuvataan toimenpiteitä, joilla kulttuurin alalla on pystytty tehokkaasti lisäämään asiakkaiden turvallisuutta. Tämänkin vuoksi sivistysvaliokunta pitää kohtuuttomana sitä tilannetta, että summittaisella päätöksenteolla voidaan estää sellaista kulttuuri- ja liikunta-alan toimintaa, jossa käytännössä ei ole ollut osoitettavissa tartuntatapauksia. Valiokunta painottaa kulttuurin ja liikunnan todistettuja ja merkittäviä hyvinvointi- ja muita myönteisiä vaikutuksia, jotka on otettava rajoitus- ja sulkemispäätöksiä tehtäessä myös huomioon.

Turvallisten kokoontumisten järjestäminen on myös yhteiskunnan kannalta järkevämpää kuin ihmisten toiminnan painottuminen valvomattomiin ja vapaisiin ympäristöihin, joissa koronatartuntojen riski on moninkertainen. Sivistysvaliokunta korostaa sellaisten seikkojen, kuten toiminnan järjestäjän edellyttämän suojamaskin käytön, tilojen hyvän tuulettamisen, osallistujille varatun oman tilan riittävyyden, tiloihin tulon ja sieltä poistumisen sujuvuuden ja näitä vastaavien turvallisuutta edistävien toimien sekä kaikkia näitä toimia koskevan tehokkaan valvonna, merkitystä, kun harkitaan esimerkiksi tilojen sulkemista kokonaan. Sisätiloissa järjestettävissä tapahtumissa tartuntariskin arvioinnissa tulee voida ottaa huomioon esimerkiksi se, että voivatko osallistujat tapahtuman aikana liikkua tiloissa vapaasti, esim. tilaisuudessa järjestetyn tarjoilun vuoksi, vai istuvatko he turvavälejä noudattaen koko tapahtuman ajan omalla paikallaan.

Tapahtumien erilaiset ominaisuudet luovat erilaisia riskitasoja koronatartuntojen leviämislle. Tähän saakka nähdyt kaikkien tapahtumien kategoriset sulut tai osallistujamäärän rajaaminen johonkin satunnaiseen lukumäärään aiheuttavat tarpeettomasti tappioita ja peruutuksia myös sellaisille tapahtumille, jotka voitaisiin järjestää turvallisesti. Opetus- ja kulttuuriministeriön asettama turvallisten tapahtumien työryhmä tekee parhaillaan työtä tapahtumien exit-suunnitelman luomiseksi ja näiden riskitasojen määrittämiseksi yhteistyössä toimialan ja viranomaisten kanssa. Tapahtumien riskitasomäärittelyn valmistuttua viranomaisten tulisi vahvistaa se välittömästi ja mahdollistaa tapahtumien avautuminen erilaisiin riskitasoihin perustuen. Valiokunta korostaa ammattimaisesti tilaisuuksia järjestävien toimijoiden osaamista ja tahtoa järjestää tilaisuudet siten, että osallistujien terveydestä huolehditaan kaikin vaadituin toimin. Tartuntojen estäminen on vahvasti järjestäjien edun mukaista.

Kokonaisarvionaan lakiehdotuksesta sivistysvaliokunta esittää sosiaali- ja terveysturvallisuuskunnalle, että se tarkastelee kriittisesti lakiehdotuksen 58 d §:n 1 momentissa ja 58 g §:n 1 momentissa ehdotettua rajoitustoimien ja tilojen sulkemista koskevaa sääntelyä. Sivistysvaliokunta arvioi, että ehdotetut säännökset johtavat summittaisiin, kaikkia näissä sään-

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2020 vp

nöksissä tarkoitettuja toimijoita koskeviin rajoituksiin ja kieltoihin, jolloin päätöksissä ei tosiasiallisesti voida ottaa huomioon erilaisen paikallisen toiminnan ja kokonaisten toimialojen luontaista mahdollisuutta järjestää tilat ja käytännön toiminta turvallisella tavalla.

Valiokunta toteaa lisäksi, että lakiehdotuksen 58 h §:ssä tarkoitetun toimijatahon laadittavaksi määrätyn suunnitelman vaikutus, kun päätetään toiminnan rajoituksista tai kokonaan sulkemisesta, jää lakiehdotuksessa täsmentymättä. Asiantuntijakuulemisessa on myös ollut epätietoisuutta siitä, voiko suunnitelmalla olla merkitystä esimerkiksi arvioitaessa tilojen väljyyden 58 c §:n mukaista riittävyttä taudin leviämisen ollessa perustasolla.

Valiokunta korostaa voimakkaasti erilaisten rajoitustoimenpiteiden ja kieltojen tosiasiallisen vaikuttavuuden arviointia perustuen uusimpaan tutkimustietoon. Kaikki toimintaa rajoittavat toimenpiteet ja niiden mitoitus tulee voida perustella ja suhteuttaa siihen haittaan, joka niistä syntyy yksilölle, yhteiskunnalle ja sen erilaisille toimijoille. Valiokunta painottaa, että monet sulkutoimenpiteet vain varmuuden vuoksi, ilman todistettua hyötyä, ovat turhia ja rapaattavat uskoa pandemian torjuntatoimiin kokonaisuudessaan ja uskoa hyvään hallintoon. Alueellisten ja paikallisten rajoituspäätösten tulee perustua THL:n tai muun toimivaltaisen tahon hyväksymään selkeään ja uusimpaan tutkimustietoon perustuen päivitettyyn kriteeristöön. Alueellisilla viranomaisilla on oltava tosiasialliset mahdollisuudet arvioida rajoitusten toimeenpanoa.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös tehokkaaseen ja riittävän nopeaan tiedonkulkuun terveydenhuollon ja muiden toimijoiden välillä. Tässä on valiokunnan saaman asiantuntijalausannon mukaan ollut ongelmia tartuntatautiviranomaisen sekä varhaiskasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen välillä. Poikkeustilanne jo sinänsä on kasvattanut myös opetustoimen henkilöstön työtaakkaa, jota ovat lisänneet myös tiedonkulkuun liittyvät haasteet esimerkiksi tartuntojen jäljittämisessä.

Asiantuntijalausannon mukaan esimerkiksi rehtori on usein saanut tiedon tartunnasta suoraan oppijalta tai hänen huoltajaltaan ja ryhtynyt saamansa tiedon perusteella välittömästi jo ennen terveydenhuollon yhteydenottoa tarpeellisiksi katsomiinsa toimenpiteisiin tartunnan leviämisen estämiseksi. Näitä ovat olleet muun muassa opettajien, oppilaiden tai opetusryhmien määrääminen etäopetukseen tai -työhön. Rehtorit huolehtivat kriisitilanteen hoitamisesta normaalin johtamistyönsä ohella.

Valiokunta pitää erittäin tärkeänä tunnistaa kriisitilanteesta aiheutuvat vaikutukset opetustoimen sektorilla niin oppijoiden kuin henkilöstönkin kannalta. On tärkeää puuttua havaittuihin ongelmiin mahdollisimman pian ja ratkaisukeskeisesti. Oleellista on huolehtia kunnissa siitä, että tiedonkulun prosessit ovat selkeät ja toimivat, jotta tarvittava tiedonkulku eri tahojen välillä saadaan toimimaan tehokkaasti siten, ettei siitä aiheudu ylimääräistä taakkaa ja moninkertaista työtä.

Sivistysvaliokunta kiinnittää huomiota opiskelijoiden työharjoittelun aikaiseen terveysturvallisuuteen erityisesti covid-19-pandemian aikana ja pitää tärkeänä, että sosiaali- ja terveysvaliokunta tekee mietinnössään arvionsa perusteella sen varmistamisen edellyttämät tarpeelliset säännösmuutokset käsiteltävänä olevaan lakiin.

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2020 vp

Rajoitusten vaikutusten korvaaminen

Sivistysvaliokunnan toimialan osalta ei hallituksen esityksessä säädettävistä viranomaistoimista esitetä maksettavaksi erillisiä korvauksia. Hallituksen esityksessä kuitenkin tunnustetaan, että lakiehdotuksessa asetetaan normaaliolojen lainsäädännöllä elinkeinotoiminnalle hyvin voimakkaita rajoituksia. Esityksen mukaan elinkeinonharjoittajilla voidaan tiettyyn rajaan asti katsoa olevan velvollisuus sietää rajoituksia ja kantaa niiden kustannuksia, kun kyse on asiakkaiden terveyden ja turvallisuuden varmistamiseksi välttämättömistä toimista. Esityksessä viitataan siihen, että valtioneuvosto on toteuttanut useita toimenpiteitä, joilla pyritään epidemian aiheuttamien liiketoiminnan yleisten vaikeuksien helpottamiseen.

Sivistysvaliokunta pitää tärkeänä tuoda esille sen, miten voimakkaasti koronapandemia on jo vaikuttanut koko tapahtumaelinkeinon Suomessa. Alan yritysten liikevaihdot ovat viimeisten kymmenen kuukauden ajalta pudonneet 80—95 %. Lomautettuna on vuoden 2020 aikana ollut 10 000 työntekijää ja kokonaan työllistämättä on jäänyt jopa 136 000 tilapäistä työntekijää. Tapahtumateollisuuden menetysten on vuoden 2020 osalta arvioitu nousevan kokonaisuutena jopa 1,9 miljardiin euroon. Valiokunnan saamassa asiantuntijalausunnossa on todettu, että tapahtumaelinkeinon on kohdistunut maaliskuusta 2020 saakka jatkuvia voimakkaita rajoituksia tai täyskieltoja. Viranomaispäätösten antaminen on myös toistuvasti viipynyt kohtuuttomasti. Rajoitukset ja niiden ennakoimattomuus, sekavuus ja lyhytjänteisyys ovat aiheuttaneet tapahtumateollisuuden yrityksille laajan ja syvän kriisin. Lausunnon mukaan vuoden 2021 ensimmäisten kuukausien aikana on odotettavissa mittava määrä yritysten toiminnan lakkaamisista ja työntekijöiden irtisanomisia.

Kulttuuriala työllistää suoraan ja välillisesti erittäin suuren joukon ihmisiä, joiden elanto on ollut ja on edelleen sulkujen takia niukkaa tai olematonta. Ylimalkainen, lähes kaiken toiminnan kattava estäminen johtaa myös ammattitaidon ja tekemisen tason laskuun, jonka paikkaaminen voi kestää kauan. Tanssija tarvitsee fyysiset harjoituksensa, näyttelijä lavatyöskentelyä ja työryhmiä ja musiikkiyhtyeet yhdessä soittamisen ja yleisön, jotta taiteellinen toiminta voisi jatkua ja kehittyä.

Valiokunta pitää tärkeänä huomioida myös sen, että osittaisenakin toimeen pantu toiminnan tai tilojen käytön rajoittaminen vaikuttaa elinkeinotoiminnan harjoittamiseen usein niin raskaasti, että toiminta käytännössä estyy kokonaan.

Valiokunta esittää sosiaali- ja terveysvaliokunnalle, että se mietinnössään korostaa selvyyden vuoksi sitä, että esimerkiksi kunnan tartuntatautien torjunnasta vastaavan toimielimen käsittelyssä olevan lakiehdotuksen nojalla tekemä rajoitus- tai sulkemispäätös ei miltei osin johda kunnan korvausvastuuseen päätöksestä toimijoille aiheutuvista lisäkustannuksista tai tulonmenetyksistä.

Sivistysvaliokunta pitää välttämättömänä, että koronapandemian jatkuessa pitkälle kevääseen toiminnan rajoituksista kärsiville aloille suunnataan valtion toimesta harkinnanvaraisista lisärahoitusta siten kuin vuonna 2020 on jo toimittu. Menetyksiä myös takautuvasti korvaava tuki vahvistaisi heikossa taloudellisessa tilanteessa olevien yritysten kykyä käynnistää liiketoimintaa ja suunnitella tulevaa.

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2020 vp

Erityisesti tapahtuma-alan kannalta on lyhytjäteisistä rajoituksista seurannut elinkeinon toimintamahdollisuuksia häyttävää ennakoitavuuden puutetta.

Sivistysvaliokunta esittää sosiaali- ja terveystoimikunnille, että se vielä harkitsee säännösethdotuksiin sisällytettävien rajoitusten voimassaoloaikojen enimmäispituuksia tavalla, joka voi tuoda alan toimijoille paremmat mahdollisuudet suunnitella ja toteuttaa kannattavaa toimintaa. Viranomaiselle jää aina mahdollisuus ja velvollisuus muuttaa voimassa olevia päätöksiä, mikäli epidemiatilanne tätä edellyttää tai mahdollistaa.

Uskonnonharjoittamisen tilat

Hallituksen esityksen mukaan voimassa oleva yleisiä kokouksia ja yleisötilaisuuksia koskeva tartuntalain sääntely ei koske uskonnonharjoittamista. Ehdotettavat 58 c § (toimenpiteet covid-19-taudin leviämisen estämiseksi) ja 58 d § (asiakkaille ja osallistujille tarkoitettujen tilojen käytön edellytykset covid-19-taudin leviämisen estämiseksi) koskevat ehdotuksen mukaan myös uskonnonharjoittamiseen käytettäviä tiloja. Esityksen mukaan sillä ei ole kuitenkaan tarkoitus rajoittaa uskonnonvapautteen sisältyvää oikeutta harjoittaa uskontoa, joten ehdotettua 58 g §:ää (tilojen väliaikainen sulkeminen) ei sovelleta uskonnonharjoittamiseen.

Sivistysvaliokunta korostaa hengellisen toiminnan merkitystä osana yhteiskunnan laajaa toimintaa kansalaisten henkisen hyvinvoinnin ja jaksamisen ylläpitämisessä. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on yhdenvertaisuusnäkökulmasta kiinnitetty huomiota siihen, että uskonnonharjoittamiseen tarkoitettut tilat ovat sulkemisuhan ulkopuolella. Lakiehdotuksen perustarkoituksen eli koronaviruksen leviämisen rajoittamispyrkimysten kannalta näiden tilojen jättäminen 58 g §:n soveltamisen ulkopuolelle voi antaa muille tahoille kuvan epäjohtomukaisesta ja epäoikeudenmukaisesta tavasta taistella yhdessä pandemiaa vastaan. Sivistysvaliokunta esittää, että sosiaali- ja terveystoimikunta käsittelee asiaa mietinnössään.

Sivistykselliset oikeudet erityisesti taiteen ja kulttuurin näkökulmasta

Valiokunta toteaa, että esityksen yhteiskunnallisten vaikutusten arviointi on tehty monilta osin kattavasti. On hyvä, että esityksen perusteluissa tuodaan esiin myös esityksen yhteiskunnalliset vaikutukset esimerkiksi liikunnan ja urheilun toimialalla. Valiokunta kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että vastaavaa arviointia ei ole esitetty taiteen ja kulttuurin toimialalta, vaikka on selvää ja monin tutkimuksin osoitettua, että taide- ja kulttuuritoiminnalla — ja siten myös niiden rajoittamisella — on vaikutusta mm. kansalaisten terveyteen ja hyvinvointiin.

Yhteiskunnan tarjoamista moninaisista palveluista tärkeitä ovat myös ne, jotka mahdollistavat itsensä kehittämisen. Sivistyksellisiin oikeuksiin kuuluvilla itsensä kehittämisen mahdollisuuksilla tarkoitetaan opetuksen ohella riittäviä kulttuuripalveluja, kuten kirjastolaitosta (HE 309/1993 vp).

Epätavallinen aika koettelee valtavasti ihmisen henkisiä ja fyysisiä voimavaroja. Valiokunta toteaa, että juuri nyt taiteen ja kulttuurin tehtävä elämän sisällön tuottajana, rohkeuden tuojana ja mielenterveyttä vahvistavana tekijänä on entistä tärkeämmässä roolissa. Suomalaisten kulttuurinälkä on muuttunut yhä suuremmaksi pandemian pitkittyessä.

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2020 vp

Valiokunta painottaa sivistyksellisten oikeuksien turvaamisen sekä taiteen ja kulttuurin merkitystä hyvinvoinnin ja henkisen kriisinkestävyyden turvaamisessa. Näillä on merkitystä myös selviytymisessä kriisin kielteisiltä vaikutuksilta. Erityisesti poikkeuksellisina aikoina on tärkeä huolehtia kansalaisten sosiaalisen ja henkisen eheyden ylläpitämisestä.

Valiokunta katsoo, että esityksessä olisi tullut arvioida tehtyä perusteellisemmin ehdotettujen toimenpiteiden vaikutukset taiteen ja kulttuurin alaan edellä esille tuoduista näkökulmista. Tämä olisi mahdollistanut jo esityksen valmisteluvaiheessa tunnistaa myös ehdotetuista toimenpiteistä aiheutuvat haittavaikutukset ja keinot tarvittaviksi korjaaviksi toimenpiteiksi jo nyt kriisin vallitessa sekä normaalioloihin siirryttäessä.

Sivistysvaliokunta pitää tärkeänä, että sosiaali- ja terveysvaliokunta mietinnössään tuo painokkaasti esille ehdotettujen toimenpiteiden vaikutukset taiteen ja kulttuurin alalla siihen liittyvät sivistykselliset oikeudet huomioiden.

Lapset ja nuoret

Lapsivaikutusten arviointi. Valiokunta pitää hyvänä, että hallituksen esityksessä lapsiin, nuoriin ja perheisiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnissa (kohta 4.2.8) viitataan esityksen kannalta keskeisiin lapsen oikeuksien yleissopimuksen (SoPS 60/1991, jäljempänä LOS) sopimuskohtiin. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että esiin on nostettu ehdotuksista johtuvia keskeisiä vaikutuksia hyvin yleisellä tasolla, minkä vuoksi arviointi jää näiltä osin pääosin ehdotusten ja tavoitteiden kuvaamiseksi.

Hallituksen esityksessä on todettu sillä olevan vaikutuksia moniin lasten oikeuksiin ja tuotu esiin erityisesti kevään 2020 poikkeustilanteen ajalta havaittuja ongelmia. Esityksen ehdotuksista arvioituja vaikutuksia ei kuitenkaan avata esityksessä tarkemmin. Siinä ei esimerkiksi konkretisoida, miten hallituksen esityksen mukaisilla ehdotuksilla voidaan jatkossa vähentää aiemmin todettuja kielteisiä vaikutuksia. Esityksen vaikutusten arvioinnin perusteella on siten vaikea tehdä johtopäätöksiä siitä, toteuttavatko esityksen mukaiset ehdotukset lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaista lapsen edun ensisijaisuutta (LOS 3.1 art) parhaalla mahdollisella tavalla.

Lasten ja nuorten vapaa-aika ja harrastukset. Lasten iän ja kehitystason mukaisesti toteutettavien covid-19-taudin leviämistä ehkäisevien toimien toteuttamisen (58 c §) tarkoituksena on mahdollistaa myös lasten harrastustoiminta mahdollisimman laajasti ja turvallisesti. Lasten harrastus-, leikki- ja virkistytymistoimintaan voivat vaikuttaa myös ehdotetut 58 d ja 58 g pykälät, joiden mukaan kunnan tartuntatautien valvonnasta vastaava toimielin tai aluehallintovirasto voi päättää väliaikaisesta tilojen käytön rajoituksista tai kokonaan sulkemisesta asiakkailta ja osallisuilta em. säännöksissä säädettyjen tarkempien edellytysten täytyessä.

Valiokunta pitää hyvänä, että hallituksen esityksessä on otettu huomioon lapsen oikeus vapaa-aikaan ja harrastamiseen (LOS 31 art), mutta katsoo, ettei mahdollisten rajoitustoimenpiteiden vaikutuksia ole arvioitu riittävästi tästä näkökulmasta. Harrastus- ja vapaa-ajantoiminnan rajoittamiset vaikeuttavat merkittävästi lasten hyvinvoinnin ylläpitämistä, kun esimerkiksi mahdollisuudet sosiaaliseen kanssakäymiseen sekä itseilmaisuun ja itsensä kehittämiseen vähenevät merkittävästi.

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2020 vp

Valiokunta korostaa, että rajoitustoimenpiteitä harkittaessa — silloinkin, kun kyse on vain lyhytkestoisesta tai osittaisesta toiminnan rajoittamisesta — ensisijaisena ratkaisuperusteena on lapsen etu. Korona-aika on osoittanut, että määräaikaista rajoitustoimia voidaan joutua usein jatkaamaan, jolloin kokonaisuus rajoituksille voi tosiasiallisesti muodostua pitkäksikin.

Mahdollisia poikkeusjärjestelyjä harrastus- ja vapaa-ajan toimintojen jatkamiseksi ei hallituksen esityksessä ole juurikaan pohdittu. Esimerkiksi keinot järjestää korvaavia liikunta-, taide- sekä muita vastaavia toimintoja on tärkeä arvioida ja mahdollisuuksien mukaan toteuttaa.

Moni normaalisti sisätiloissa tapahtuva toiminta voidaan siirtää jossain muodossa myös ulos. Ulkoliikuntapaikkojen hyödyntäminen entistä tehokkaammin luo hyviä mahdollisuuksia lapsille ja nuorille tavata toisiaan ja päästä liikkumaan myös vapaamuotoisesti. Ulkoliikuntaa ja muuta ulkona tapahtuvaa turvallista harrastamista ja vapaa-ajanviettoa voidaan edistää ja tukea monilla tavoin, kuten esimerkiksi jääkenttien ja hiihtolatujen ylläpidolla ja sääolosuhteiden salliessa myös pidempään keväällä kuin ns. normaaleina aikoina. Myös erilaisten käyttömaksujen poistamisella rajoitusten ajaksi, liikuntapaikkojen valaisemisella ja harrastustoiminnan ohjaajien sekä muiden aikuisten läsnäolon lisäämisellä voidaan lisätä mahdollisuuksia vapaa-ajan toimintoihin.

Myös normaaleista poikkeavilla järjestelyillä voidaan tilanteen sen salliessa välttyä harrastusten keskeyttämiseltä kokonaan. Esimerkiksi taiteen perusopetuksessa käytössä ovat olleet kaikki nyt käsillä olevassa hallituksen esityksessä luetellut keinot koronaviruksen leviämisen estämiseksi oppilaitoksissa: kokonaan uudet tai väljemmät tilat, entistäkin pienemmät ryhmäkoot, tehostettu siivous, käsienspesu, järjestelyt liikkumisessa oppilaitoksen tiloissa siten, että kontaktien määrä on minimissään, pintojen desinfiointi, hybridi- ja etäopetus sekä osallistujien ohjeistus. Riskiryhmiin kuuluville oppilaille on monin paikoin pystytty tarjoamaan etäopetusta myös silloin, kun muutoin on tarjottu lähiopetusta. Järjestelyt ovat aiheuttaneet oppilaitoksille kustannuksia, ja tiilannetta on pyritty helpottamaan valtion taiteen perusopetuksen oppilaitoksille suuntaamalla koronatuilla.

Valiokunta painottaa tehtävissä rajoituksissa niiden oikeasuhtaisuutta ja johdonmukaisuutta ja lapsen edun toteutumista. Valiokunta pitää välttämättömänä, että lasten liikunta- ja kulttuuriharrastuksiin osallistuminen mahdollistetaan nykyisiä poikkeusolojen käytäntöjä joustavammin. Tätä tulee selkeästi painottaa tartuntatautilain toimeenpanossa. Sivistysvaliokunta esittää, että sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta arvioi riittävät toimet, jotta lasten ja nuorten harrastustoiminta liikunnan ja kulttuurin parissa voidaan järjestää lasten ja nuorten terveysturvallisuus huomioon ottaen.

Sivistysvaliokunta pitää erittäin tärkeänä, että rajoitusten käyttöönotto perustuu aina välttämättömyyteen. Toiminnan harjoittajilla tulisi aina olla mahdollisuus kaikkien tartuntoja estävien toimien käyttöön, jotta tilojen täydeltä sulkemiselta ja toiminnan täydeltä keskeyttämiseltä voitaisiin välttyä. Tapahtumanjärjestäjillä on jo mahdollisuus edellyttää kasvomaskien käyttöä osana turvallisten tapahtumien järjestämistä. Tämä mahdollisuus tulisi sallia myös muille toiminnanharjoittajille lainsäädännön nojalla.

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2020 vp

Sivistysvaliokunta esittää sosiaali- ja terveysvaliokunnalle harkittavaksi, että tartuntatautilakiin lisätään toiminnan harjoittajille mahdollisuus edellyttää kasvomaskien käyttöä ti-loissaan ja toiminnassaan.

Ammattuurheilun määritelmä

Valiokunta pitää hyvänä sitä, että ammattuurheilu jätetään 58 d ja 58 g §:n soveltamisalan ulkopuolelle. Tämä on välttämätöntä huippu-urheilijoiden harjoittelun turvaamiseksi ja kilpailutoiminnan jatkamiseksi.

Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota ammattuurheilun määritelmään hallituksen esityksen perusteluissa (s. 89), joiden mukaan "käytännössä rajausta tarkoittaisi ammattuurheilun rajaamista huippu-urheiluun kattaen palloilulajeissa kaksi ylintä kansallista sarjatasoa, aikuisten A-maajoukkutoiminnan sekä kansainväliseen menestykseen tähtäävän yksilöurheilun, josta urheilija hankkii elantonsa".

Perustelujen mukaisen määritelmän viimeinen lause "josta urheilija hankkii elantonsa" on erittäin ongelmallinen, koska tällä hetkellä useissa lajeissa on urheilijoita, jotka eivät pysty tienamaan urheilusta elantoaan. Hallituksen esityksen mukainen rajausta ei näitä ammattuurheilijoita koske, joten se estää heidän mahdollisuutensa jatkaa harjoittelua ja kilpailemista säännösten tarkoittamissa poikkeavissa olosuhteissa.

Sivistysvaliokunta pitää tarpeellisena, että sosiaali- ja terveysvaliokunta muuttaa lakiesityksen ammattuurheilun määritelmää siten, että siitä poistetaan hallituksen esityksen perusteluissa todettu lause "josta urheilija hankkii elantonsa".

Korkeakoulujen tilojen käyttö

Tartuntatautilain 58 §:n mukaan kunnan tartuntatautien toiminnasta vastaava toimielin voi päättää toimialueellaan muun muassa oppilaitosten sulkemisesta pykälässä tarkoitetuissa tartuntatautilanteissa. Aluehallintovirastoilla on oikeus tehdä vastaavat päätökset, kun ne ovat tarpeen usean kunnan alueella. Käytännössä tämä tarkoittaa korkeakouluissa etäopetukseen siirtymistä ja fyysisten opetustilojen sulkemista.

Sivistysvaliokunta korostaa, että oikeus keskeyttää toiminta koskee vain fyysisissä tiloissa tapahtuvaa opetustoimintaa eikä muuta korkeakoulukampuksilla tapahtuvaa korkeakoulujen henkilöstön työhön liittyvää tavanomaista toimintaa, erityisesti tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa. Koronaepidemian aikana tutkimusinfrastruktuureja ja -tiloja vaativaa tutkimustoimintaa on voitu toteuttaa ja jatkaa siten, että tiloissa työskentelee vain rajoitettu määrä henkilöitä kerrallaan. Tarvittavat suojaustoimet kuuluvat yleisiin laboratoriotyöskentelyn periaatteisiin.

Eräitä muita huomioita

Valiokunta kiinnittää huomiota esityksen eräisiin teknisluonteisiin kysymyksiin, joilla on merkitystä säännösten soveltamisessa sivistysvaliokunnan toimialalla.

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2020 vp

Lasten perhepäivähoito sekä yksityis- ja perhe-elämän suoja. Valiokunta kiinnittää sosiaali- ja terveysvaliokunnan huomiota osana varhaiskasvatusta annettavaa perhepäivähoitoa koskevaan sääntelyyn ottaen huomioon säännökset yksityis- ja perhe-elämän suojelemisesta. Tätä koskeva asian oikeudellinen arvio ja ehdotettujen säännösten soveltaminen perhepäivähoidossa jäävät esityksessä avoimiksi.

Sivistysvaliokunta pitää tärkeänä, että sosiaali- ja terveysvaliokunta varmistaa näiltä osin säännösten sovellettavuuden siten, että niistä johtuvat oikeudet ja velvollisuudet ovat selkeät ja täsmälliset.

Matkustajamääriä koskeva säännösehdotus. Valiokunta toteaa, että henkilökuljetusten ja matkustajamäärärajoitusten osalta esityksestä tulisi käydä selkeästi ilmi se, miltä osin velvoitteet koskevat koulukuljetuksia ja miltä osin eivät. Esityksessä (58 f § perusteluineen) todetaan esimerkiksi, että päätös matkustajamäärän rajoittamisesta voidaan tehdä vain koskien yli 10 henkilön kuljetuksia ja että pienimuotoiset yhteiskuljetukset, kuten saman kotitalouden jäsenten muodostamat matkustajaryhmät tai koulukuljetukset, voitaisiin kuljettaa normaalisti.

Valiokunta huomauttaa, että kaikki koulukuljetukset eivät ole pienimuotoisia, vaan niissä voi olla yli 10 henkilöä. Lisäksi koululaisten koulumatkat järjestetään osin käyttämällä tavanomaista joukkoliikennettä antamalla oppilaan käyttöön matkalippu.

Sivistysvaliokunta esittää, että sosiaali- ja terveysvaliokunta harkitsee koululaisten henkilökuljetuksia ja matkustajamäärärajoituksia koskevien säännösehdotusten täsmentämistä samalla varmistuen, että ko. rajoitukset eivät estä oppilaiden opetukseen osallistumista.

Lakisääteiset palvelut sekä virkamies- ja muut palvelussuhteet. Hallituksen esityksen eräiden säännösten (58 c § 5 mom., 58 d § 7 mom. ja 58 f § 6 mom.) mukaan ao. pykälän mukaiset velvollisuudet tai päätökset eivät saa estää kenenkään oikeutta lakisääteisiin palveluihin, eivätkä ne saa estää virkamiestä hoitamasta virkatehtäviään.

Hallituksen esityksessä ei ole selvitetty, mitä kussakin em. säännöksessä lakisääteisellä palvelulla tarkoitetaan. Epäselväksi jää, ulottuvatko em. säännökset vain palveluihin, joihin henkilöllä on subjektiivinen oikeus, kuten varhaiskasvatus ja perusopetus, vai koskevatko ne myös muita, esimerkiksi lakisääteisiä kirjasto-, liikunta- ja kulttuuripalveluja.

Sivistysvaliokunta esittää, että sosiaali- ja terveysvaliokunta harkitsee lakisääteisen palvelun määritelmän täsmentämistä edellä todettuja säännöksiä koskien.

Hallituksen esityksen säännösehdoituksissa edellä aikaisemmin todettujen säännösten mukaan ao. pykälissä virkatehtävien hoitamisen mahdollistaminen kohdistuu säännöksen sanamuodon mukaan vain virkamiehiin. Esityksen perusteluissa (s. 81 ja 93) — mutta ei itse säännöksessä — tämän todetaan kohdistuvan myös työsopimussuhteessa oleviin työntekijöihin. Sivistyksen toimialalla valtion virkamiesten ja työsopimussuhteisten lisäksi toimii huomattava määrä kunnallisia viranhaltijoita, joita ei mainita esityksen säännöksessä eikä perusteluissa.

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2020 vp

Sivistysvaliokunta esittää, että sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta harkitsee edellä todettujen säännösten täsmentämistä siten, että ne kattavat kaikki tarvittavat palvelussuhteen muodot.

Säännösten välinen suhde. Sivistysvaliokunta kiinnittää huomiota lakiesityksen 58 g §:n ja tartuntatautilain 58 §:n välisen suhteeseen. Ehdotettua 58 g §:ää ei sovelleta esimerkiksi perusopetukseen, jota koskevat mahdolliset sulkemispäätökset tehdään 58 §:n nojalla.

Epäselvyyttä voi edellä todetusta huolimatta syntyä 58 g §:n 3 momentin 1 ja 3 kohdissa tarkoitettujen ryhmäliikuntaan ja muuhun vastaavaan liikuntaan sekä tiettyihin harrastustoimintoihin käytettävien tilojen kohdalla silloin, kun em. toimintoja järjestetään koulun tai oppilaitoksen tiloissa. Koulujen ja oppilaitosten tiloja käytetään sopimuksen perusteella lähinnä iltaisin ja viikonloppuisin muuhun kuin opetustoimintaan. Esimerkiksi liikunta- ja urheiluseurat järjestävät toimintonsa koulujen ja oppilaitosten liikuntatiloissa. Koulujen ja oppilaitosten luokkahuoneita ja muita tiloja käytetään myös muun muassa työväenopistojen kieli- ja muiden kurssien sekä esim. kuoro- ja muun musiikkiharrastusten järjestämisessä.

Tilanne on ongelmallinen erityisesti silloin, kun opetuksen järjestäminen on sallittua, mutta harrastus- ja vapaa-ajantoimintoja koskee tilojen käyttökielto. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan ehdotuksen tarkoituksena on, että edellä mainitussa tilanteessa harrastus- ja vapaa-ajan toimintoja koskeva tilojen käyttökielto ulottuu myös koulujen ja oppilaitosten tiloihin riippumatta siitä, onko niissä opetustoiminta käynnissä vai ei.

Sivistysvaliokunta pitää tarpeellisena selvittää säännökseen ja/tai sen perusteluihin myös sitä, mikä taho on koulun tai oppilaitoksen tilojen hallinnasta vastaava taho silloin, kun tiloja käyttää joku ulkopuolinen toimija. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan taho, joka käyttää opetustilaa, on lähtökohtaisesti tilojen käyttöhetkellä tilojen hallinnasta vastaava taho ja siten vastaa lakiehdotuksessa tälle asetetuista velvoitteista terveysturvallisuutta koskien.

Valiokunta kiinnittää huomiota tarpeeseen selvittää tarkemmin tartuntatautilain 58 §:n ja esityksen 58 g §:n välistä suhdetta siten, että se muodostaa loogisen kokonaisuuden. Em. 58 §:ssä säädetään laajaan tartuntavaaraan liittyvistä toimenpiteistä, kuten toimivallasta päättää tiettyjen tilojen sulkemisesta sekä yleisten kokousten tai yleisötilaisuuksien kieltämisestä. Aluehallintovirastot ovat 58 §:n nojalla päätöksiä tehneet. Ehdotetun 58 g §:n mukaan kunnan ao. toimielin voi päätöksellään määrätä tiloja suljettaviksi säännöksestä ilmenevien edellytysten mukaisesti. Tällaisia tiloja ovat mm. tietyt liikunnan ja urheilun tilat, uimahallit ja kuntosalit sekä eräät muut vapaa-ajan ja harrastamisen tilat. Asiantuntijalausannon mukaan selkeyttämisen tarvetta on erityisesti kirjasto-, kulttuuri- ja tapahtuma-alan osalta.

Sivistysvaliokunta esittää, että sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta harkitsee sääntelyn täsmentämistä edellä todetuilta osin.

Säännösviittaus. Esityksen 58 c §:n 1 ja 2 momenteissa viitataan pykälän 4 momenttiin, vaikka niissä pitäisi olla viittaukset 3 momenttiin.

Sivistysvaliokunta esittää, että sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta mietinnössään ehdottaa em. virheellisen viittauksen korjaamista.

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2020 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Sivistysvaliokunta esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 20.1.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Paula Risikko kok
varapuheenjohtaja Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Sanna Antikainen ps (osittain)
jäsen Marko Asell sd
jäsen Jukka Gustafsson sd
jäsen Veronika Honkasalo vas
jäsen Hilikka Kemppi kesk
jäsen Anneli Kiljunen sd
jäsen Mikko Kinnunen kesk
jäsen Pasi Kivisaari kesk
jäsen Noora Koponen vihr (osittain)
jäsen Ari Koponen ps
jäsen Sari Multala kok
jäsen Mikko Ollikainen r
jäsen Sofia Vikman kok
varajäsen Sari Tanus kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Lahtinen
valiokuntaneuvos Kaj Laine